ЄВРОПА 14.04.2025 | Анастасія Роді

Чорне і червоне

Німеччина сформувала нову урядову коаліцію. Політичні зміни в країні торкнуться і українців.

Через шість тижнів після проведення позачергових виборів до Бундестагу в Німеччині з'явилася нова урядова коаліція. Саме стільки часу знадобилося сестринським партіям Християнсько-демократичному союзу (ХДС) та Християнсько-соціальному союзу (ХСС) і Соціал-демократичній партії Німеччини (СДПН), щоб домовитися про співпрацю. Хоча перемовини тривали рекордно швидко для німецької політики, публікації 144 сторінок коаліційної угоди передували напружені дебати між очільниками партій. З одного боку, це пов'язано зі стрімким зростанням геополітичної турбулентності та запитом німецького суспільства на швидке створення нового уряду, а з іншого боку – з безальтернативністю для Союзу ХДС/ХСС у виборі коаліційного партнера.

Фрідріх Мерц, кандидат у канцлери від християнських демократів, ще на початку кампанії заявив, що виключає формування коаліції з ультраправою партією «Альтернатива для Німеччини» (АдН), а з «Зеленими» через нестачу голосів їм би не вдалося утворити більшість. Тому варіантів залишалося всього три: або сформувати малодієвий уряд меншості, або йти на перевибори, або спробувати домовитися із партією ще чинного канцлера Німеччини Олафа Шольца – соціал-демократами. Вибір був очевидним.

Це буде вже п'ята в історії Німеччини чорно-червона (за партійними кольорами) урядова коаліція консерваторів та соціал-демократів, три останні з яких були за канцлерства Анґели Меркель. Утім раніше вона називалася «велика коаліція», адже у ті часи Союз ХДС/ХСС і СДПН стабільно отримували перше та друге місця відповідно за результатами парламентських виборів. Однак цього разу друге місце посіли ультраправі з АдН, а соціал-демократи стали третіми у виборчих перегонах, отримавши найгірший в історії партії результат – 16,4 відсотка. Проте це не завадило СДПН все-таки залишитися урядовою партією, яку тепер очолюють Ларс Клінґбайль та Заскіа Ескен, і закріпити за собою аж 7 із 13 міністерських крісел.

Коаліційна угода та урядове перезавантаження

Попри те, що текст коаліційної угоди вже опубліковано та затверджено, його має ще обговорити та схвалити кожна партія окремо – лише тоді уряд буде вважатися офіційно сформованим. Соціал-демократи заявили, що їм потрібно близько двох тижнів на це партійне обговорення. Очікується, що у проміжку між 5 та 7 травня відбудеться голосування за Фрідріха Мерца на пост канцлера Німеччини, і вже після цього буде оголошено імена очільників міністерств. Але вже зараз відомі зміни у розподілі між коаліційними партнерами міністерських портфелів, а з тексту угоди випливає, на які реформи варто очікувати від уряду Мерца.

Уперше за 60 років міністром закордонних справ стане політик від християнських демократів

Уперше за 60 років міністром закордонних справ стане політик від християнських демократів, тобто з тієї ж самої партії, що і канцлер, хоча зазвичай МЗС очолює представник молодшого партнера по коаліції. Існують припущення, що нинішню міністерку Анналену Бербок може змінити на посту Йоганн Вадефул, заступник голови фракції ХДС/ХСС та експерт із оборони, міжнародної та безпекової політики. Як віце-президент Парламентської асамблеї НАТО, він виступає за співпрацю у сфері політики безпеки в Європі та повну підтримку України. Після скандалу в Овальному кабінеті Йоганн Вадефул засудив американських партнерів, заявивши: «Кадри з Білого дому шокують. Як можна так вдарити в спину президенту, на країну якого напали? Вільна Європа не зрадить Україну!».

Водночас в одному з нещодавніх інтерв'ю Вадефул зазначив, що з Росією все-таки доведеться сісти за стіл переговорів, але нормалізувати відносини між Берліном та Москвою не вдасться, допоки Німеччина продовжуватиме зазнавати російських гібридних та кібератак. Незалежно від того, чи буде Вадефула номіновано на міністерський пост, вже зараз зрозуміло, що канцлер Фрідріх Мерц прагнутиме залишити як європейські, так і трансатлантичні відносини Німеччини під своїм контролем, що може значно обмежити самостійність майбутнього міністра закордонних справ.

Підтримка України – ключовий елемент німецької безпекової політики

У своїй передвиборчій кампанії Фрідріх Мерц наголошував, що готовий надати Україні німецькі далекобійні ракети Taurus, які активно просив Київ, та засуджував Олафа Шольца, який категорично відмовлявся надавати це озброєння Україні. Після перемоги на виборах і Мерц, і його однопартійці уникають будь-яких заяв щодо цих ракет. Вочевидь, християнські демократи вирішили спершу укласти коаліційну угоду із соціал-демократами, перш ніж розпочинати цю дискусію.

Чинний міністр оборони та один із найулюбленіших політиків Німеччини Борис Пісторіус із СДПН, найімовірніше, зможе зберегти у новому кабінеті свій пост. Пісторіус, який неодноразово відвідував Україну, не лише послідовно наголошує на необхідності всеосяжної військової підтримки Києва, але й чітко визнає та окреслює небезпеку, яку Росія несе його країні. Німецьке оборонне міністерство на чолі з Пісторіусом в умовах обмежених фінансових ресурсів змогло надати Україні стільки озброєння, що зробило Німеччину другою серед партнерів за рівнем цієї допомоги.

У Бориса Пісторіуса має з□явитися ще більше механізмів для посилення обороноздатності

Тепер, коли Німеччина скасувала «боргове гальмо», а отримана фінансова свобода на інвестиції в оборонну сферу стає пріоритетною для нового німецького уряду, у Бориса Пісторіуса має з□явитися ще більше механізмів для посилення обороноздатності не лише своєї країни, але й України, яка, на його думку, зараз стоїть на захисті усієї Європи. «Ми стоїмо на боці України, яка захищає і нашу свободу, і принципи світового порядку, заснованого на правилах, – і виступаємо за справедливий мир, який буде узгоджений спільно з Україною», – зазначено у коаліційній угоді.

Однопартієць Пісторіуса, Ларс Клінгбайль, який має стати не лише віцеканцлером, але й за сумісництвом міністром фінансів, вочевидь, зможе фінансово забезпечити плани міністра оборони.

Нові українські біженці отримуватимуть менше

Що ж стосується підтримки українців, які шукатимуть прихистку від російської війни у Німеччині, то нова коаліційна угода передбачає зміни щодо формату їхньої підтримки. Раніше воєнні біженці з України автоматично отримували у Німеччині захист та соціальні виплати на рівні з безробітними німецькими громадянами. Тепер біженці з України, які приїхали до ФРН після 1 квітня 2025 року, будуть отримувати допомогу на рівні з шукачами притулку. Ці виплати є меншими за ті, що надаються безробітним, та потребують ретельної перевірки майнового стану. Ці зміни не торкнуться тих біженців з України, які вже перебувають у Німеччині, але новий німецький уряд чітко дає зрозуміти, що прагне швидшої інтеграції працездатних українців до місцевого ринку праці. У цілому реформа міграційної політики, у першу чергу щодо нерегулярної міграції, стала однією з основних цілей нового уряду, який прагне скоротити рівень міграції до країни.

Реформа міграційної політики, у першу чергу щодо нерегулярної міграції, стала однією з основних цілей нового уряду, який прагне скоротити рівень міграції до країни

Загалом у тексті коаліційної угоди Україна згадується 17 разів – значно більше, ніж інші країни, навіть Росія, яку в ньому названо загрозою безпеці Німеччини. «Наша безпека сьогодні під загрозою, якої не було з часів завершення холодної війни. Найбільшу й найпрямішу загрозу становить Росія, яка вже четвертий рік веде жорстоку й протиправну загарбницьку війну проти України та продовжує активно нарощувати озброєння», – зазначається у документі. Тому політика підтримки України зброєю, фінансами, гуманітарно та політично в уряді канцлера Фрідріха Мерца залишатиметься.

Водночас цей уряд планує працювати над досягненням «справжнього і стійкого миру, в якому Україна буде діяти з позиції сили і на рівних», адже «Україна як сильна, демократична й суверенна держава, яка самостійно визначає своє майбутнє з євроатлантичною перспективою, має ключове значення для нашої власної безпеки».

В угоді також зазначається, що новий уряд підтримує прагнення України вступу до ЄС та НАТО. Проте Мерц уточнив, що допоки триває війна, Україна не зможе стати «ані членом НАТО, ані членом Європейського союзу». При цьому новий уряд планує брати

участь у відбудові України та підтримувати створення спеціального трибуналу для розслідування злочину агресії Росії, а також шукати способи використати заморожені російські активи «на підтримку України – як фінансову, так і військову».

Та поки тривали коаліційні переговори, Фрідріх Мерц припустився ряду помилок, зокрема порушивши одну зі своїх ключових передвиборчих обіцянок, що значно знизило його рейтинг довіри і додало балів правим з АдН, фактично зрівнявши рейтинги обох політсил. Тому Мерц вступатиме на посаду канцлера значно ослабленим, що також може впливати на ефективність його уряду.

Анастасія Роді

Анастасія Роді (Магазова) (Anastasia Rodi (Magazova)) – українсько-німецька журналістка та політична аналітикиня, що спеціалізується на Україні та Східній Європі. Як позаштатна воєнна кореспондентка, переважно для німецьких ЗМІ, вона висвітлює війну Росії проти України з моменту анексії Криму. Як політична журналістка, вона зосереджується на німецько-українських відносинах, політиці Заходу щодо авторитарних держав та ролі дезінформації. Здобула ступінь магістра української філології (Сімферополь, Україна) та ступінь магістра політичних наук (Берлін, Німеччина). З 2025 року є докторанткою KIU Ukrainian Studies Programme в Університеті Віадріна (Німеччина). Є співавторкою збірки репортажів «Невизнані історії» (2021) та воєнного щоденника Krieg und Frieden (2023).